

Bijlage IX

Archeologie West-Friesland is het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec

Document	Archeologisch Advies
Plangebied	Voorontwerp bestemmingsplan Langereis 22, Hoogwoud, gemeente Opmeer
Adviesnummer	17102
Opsteller(s)	C.M. Soonius (regio-archeoloog)
Datum	18-05-2017

Advies BP	Opnemen delen van de tekst in het voorontwerp Opnemen nieuwe beleidskaart archeologie in voorontwerp (incl. dubbelbestemming Waarde-Archeologie 3) De voorgenomen ingrepen doen geen onevenredige afbreuk aan de te verwachten archeologische waarden. Nader archeologisch onderzoek is niet noodzakelijk
Vervolgtraject	Monitoren graafwerkzaamheden Het is van belang dat Archeologie West-Friesland minstens een week van tevoren wordt geïnformeerd over de start van de werkzaamheden. Graag ontvangen wij de contactgegevens van de veroorzaker, zodat contact kan worden onderhouden over de voortgang. Aad Weel (medewerker AWF) 06-52824909

Archeologisch Advies

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Opmeer (Marco Goverde) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot het voorontwerp bestemmingsplan Langereis 22 te Hoogwoud, gemeente Opmeer (afb. 1). Op het perceel (ca 5000 m²) staat nu een woonhuis in slechte staat. De initiatiefnemer beoogt het slopen van de bestaande woning en het bouw van een stolp iets zuidelijker op het perceel. Hiervoor dient een sloot gedempt te worden en wordt aan een nieuwe sloot gegraven aan de zuidzijde. De effecten van de voorgenomen ingrepen worden aan het eind van dit document kort verwoord.

In 2009 is een beleidskaart archeologie vervaardigd (vastgesteld in 2010). Deze is voor delen van het grondgebied niet meer up to date. Ten behoeve van het bestemmingsplan Buitengebied is in 2012 een deels aangepaste beleidskaart archeologie aangeleverd. Afgesproken is toen dat zodra de andere bestemmingsplannen worden geactualiseerd worden dit ook voor die plangebieden te doen.

Afbeelding 1. Ligging plangebied op google maps.

In onderstaande tekst worden allereerst stukken met betrekking tot rijks- en provinciaal beleid uiteengezet. Ten behoeve van de beschrijving van het plangebied is een kort overzicht gemaakt van de aanwezige en te verwachten archeologische waarden. Omdat deze waarden nauw samenhangen met de cultuurhistorische waarden in het gebied, worden ook deze kort aangehaald. De afbeeldingen kunnen desgewenst ook digitaal aangeleverd worden.

2. Rijksbeleid archeologie en cultuurhistorie

In Nederland vormt de Erfgoedwet samen met de Omgevingswet het wettelijke fundament voor cultuurhistorie en archeologie. De Erfgoedwet beoogt het culturele erfgoed (en daarmee ook het archeologische erfgoed) te beschermen. Onder archeologisch erfgoed wordt verstaan: alle fysieke overblijfselen, zowel in als boven de grond, die bijdragen aan het verkrijgen van inzicht in menselijke samenlevingen uit het verleden.

De uitgangspunten van de wet zijn:

- Archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem bewaren en alleen opgraven als behoud in de bodem (in situ) niet mogelijk is;
- Vroeg in de ruimtelijke ordening al rekening houden met archeologie (verplichting tot vooronderzoek bij bodemverstorende initiatieven). Als wettelijke ondergrens voor onderzoek geldt een oppervlakte van 100 m², hier kan door het bevoegd gezag van afgeweken worden (naar boven en naar onder);
- Bodemverstoorders betalen archeologisch onderzoek en mogelijke opgravingen (principe verstoorder betaalt). De kosten voor noodzakelijke archeologische

werkzaamheden komen ten laste van de initiatiefnemer tot de bodemverstoringende activiteit;

- Verbetering informatievoorziening over Cultureel Erfgoed om het draagvlak voor archeologie (en cultuurhistorie) te vergroten.

De gemeente kan aan de hand van een Beleidsnota Archeologie met bijbehorende beleidskaart vlakdekkend invulling geven aan de aanwezige en te verwachten waarden van de gemeente.

Per 1 januari 2012 is de Modernisering Monumentenwet doorgevoerd via een wijziging van artikel 3.6. lid 2 van *Besluit ruimtelijke ordening*. In de toelichting van een bestemmingsplan moet voortaan het volgende worden opgenomen: een beschrijving van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden. Hierdoor dienen cultuurhistorische waarden dus uitdrukkelijk te worden meegewogen bij het vaststellen van bestemmingsplannen. Gemeenten zullen naast de archeologische waarden dus een inventarisatie moeten (laten) maken van alle cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplangebied. Daarnaast moeten ze aangeven welke conclusies ze daaraan verbinden en op welke wijze ze deze waarden borgen in het bestemmingsplan. Dit is één van de pijlers van de Modernisering Monumentenzorg (MoMo).

De Rijksdienst helpt gemeenten om hieraan te voldoen met de Handreiking Erfgoed en Ruimte. Hierin staat hoe gemeenten zo'n inventarisatie en analyse kunnen uitvoeren. Ook wordt in deze handreiking aangegeven op welke wijze gemeenten cultuurhistorische waarden kunnen opnemen in een bestemmingsplan, compleet met voorbeeldbepalingen.

3. Provinciaal beleid archeologie en cultuurhistorie

Structuurvisie 2040

Het ruimtelijk beleid van de provincie Noord-Holland is vastgelegd in de 'Structuurvisie 2040 Noord-Holland 2040 – Kwaliteit door veelzijdigheid'. Archeologie is daarin aangewezen als één van de kernkwaliteiten van het landschap. Daarnaast gaat de provincie Noord-Holland uit van een ontwikkelingsgerichte benadering, omdat ook tegenwoordige ruimtelijke ontwikkelingen het landschap vormen, zodat zorgvuldig wordt omgegaan met de bestaande (historische) kenmerken van het landschap. In de bijbehorende Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie heeft de provincie regels geformuleerd omtrent de inhoud van en de toelichting in bestemmingsplannen als er sprake is van provinciaal belang. In een bestemmingsplan moet bijvoorbeeld duidelijk omschreven worden hoe er omgegaan wordt met de cultuurhistorische objecten (waaronder archeologische waarden).

De provincie speelt een belangrijke rol op het gebied van ruimtelijke ordening. Door haar ruimtelijk beleid bepaalt de provincie in belangrijke mate hoe de ruimte in Noord-Holland wordt ingericht. In het licht van de nWRO spitst de provinciale rol vanuit cultuur en cultuurhistorie in de ruimtelijke inrichting zich toe op drie terreinen, daar waar de provincie:

- Haar cultuurhistorische provinciaal belang heeft gedefinieerd in de Structuurvisie;
- Wettelijk bevoegd gezag is bij ingrepen die een relatie hebben met cultuurhistorie, bijvoorbeeld bij ontgrondingen of de aanleg van provinciale wegen;

- Initiatiefnemer is bij projecten die van het Rijk een (beschermende) taak hebben verkregen, zoals bij de nationale landschappen en Unesco-gebieden.

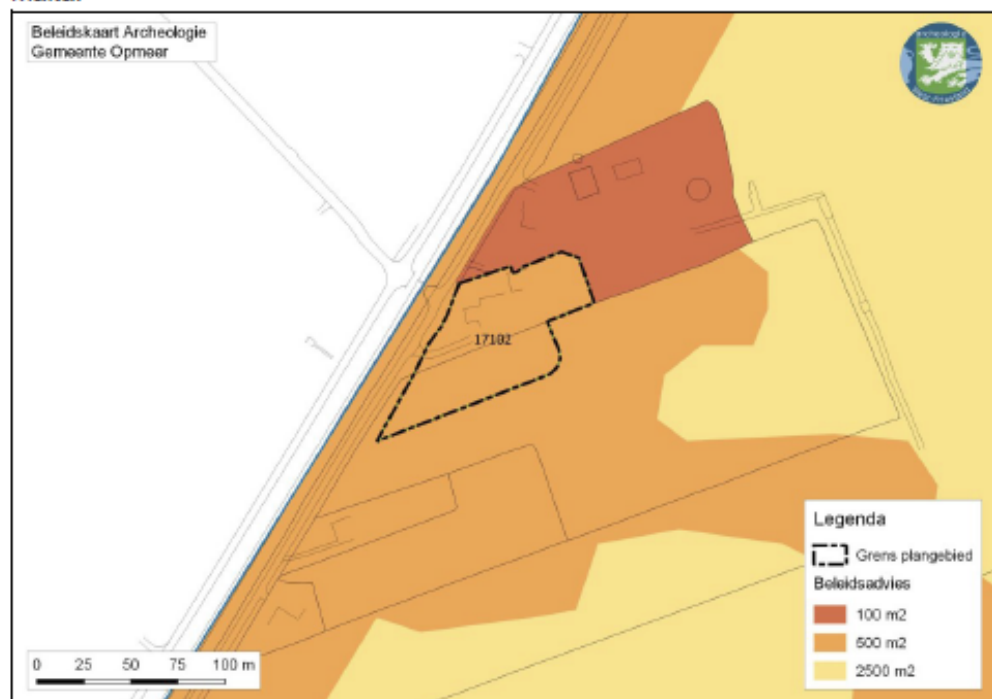
Op provinciaal niveau is het beleidskader en de leidraad Landschap en Cultuurhistorie van belang voor onderhavig bestemmingsplangebied.

Beleidskader en Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De visie op de gewenste ruimtelijke kwaliteit is vastgelegd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland. Deze vernieuwde leidraad is een uitwerking van het in 2006 vastgestelde Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie, dat werd gebruikt als leidraad voor ruimtelijke plannen als bestemmingsplannen, beeldkwaliteitsplannen en structuurplannen. Daarnaast bood het handreikingen aan gemeenten om landschap en cultuurhistorie als uitgangspunt te gebruiken bij planvorming.

De provincie Noord-Holland heeft 10 archeologische gebieden van provinciaal belang gedefinieerd. Het plangebied Langereis 22 te Hoogwoud ligt in een dergelijk gebied: West-Friesland. Als in gebieden van provinciaal belang het maatschappelijk belang dusdanig groot is dat waardevolle archeologische vindplaatsen aangetast moeten worden, vraagt de provincie aan te geven op welke wijze archeologische waarden door compenserende maatregelen in het plan zijn ondergebracht. Bovendien vraagt de provincie de aanwezige waarden te benutten bij de inrichting van een gebied.

Het archeologiebeleid van de provincie Noord-Holland is primair gericht op het behouden van de archeologische waarden in de bodem. Dit is geheel in de 'geest' van het Verdrag van Malta.

Afbeelding 2. Plangebied op een uitsnede van de herziene beleidskaart archeologie van de gemeente Opmeer.

4. Beleidskaart archeologie

Op de herziene beleidskaart archeologie (afb. 2) ligt het plangebied in een zone langs de Langereis waar bewoning vanaf de 15de eeuw (mogelijk eerder) wordt vermoed.

Zodoende geldt er een hoge archeologische verwachting voor bewoning vanaf de 15de eeuw en een middelhoge verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Hierdoor geldt een vrijstellingsgrens van 500 m². Hieronder is een nadere onderbouwing verwoord. Voor het terrein ten noorden van onderhavig plangebied geldt op grond van historisch kaartmateriaal een hoge archeologische waarde.

5. Archeologische en historisch-geografische waarden in het plangebied

De ontginningen van het gebied van Hoogwoud zijn vermoedelijk begonnen bij de Hornsloot ten westen van Twisk en daarvandaan steeds naar het westen verlengd. De waterscheiding lag bij de Langereis, waar later de huidige watergang is gegraven als afwatering van het gebied ten zuiden van het grondgebied van de gemeente Opmeer. De Langereis is van hoge historisch-geografische waarde en is in 1461 gegraven om het overvloedige binnenwater van Geestmerambacht af te voeren¹. De polders van Geestmerambacht sloegen hierop hun water uit, en dat werd vervolgens bij Aartswoud op de Zuiderzee geloosd. De kaden erlangs werden gebruikt als weg, en op dergelijke hoger gelegen lichamen vond ook al snel bewoning plaats. Deze afwateringsvaart is relatief lang en nog goed herkenbaar. De verspreide bewoning dateert waarschijnlijk vanaf de 15de eeuw.

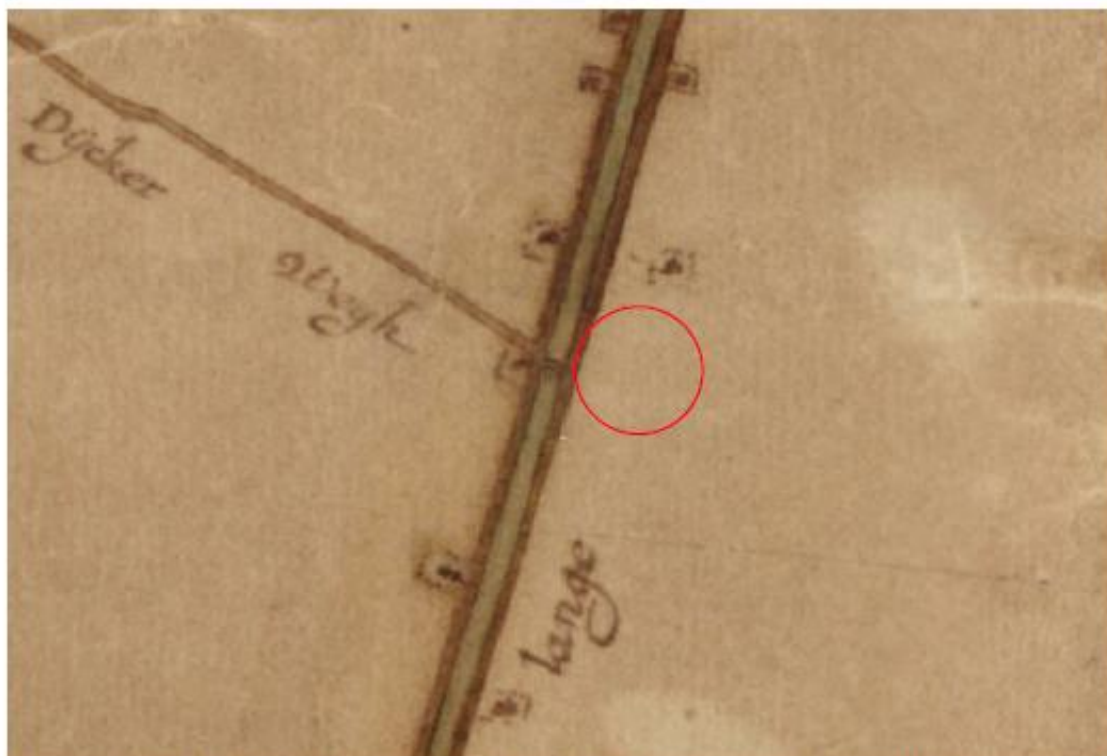
De regelmatige strokenverkaveling in dit deel van de gemeente Opmeer is van zeer hoge historisch-geografische waarde. Strokenverkavelingen met een regelmaat als deze zijn zeer kenmerkend voor delen van West-Friesland. De samenhang met de bewonings- en ontginningsas, en afwateringskanalen en de dijken is waardevol. Ook zijn nog een aantal binnendijken en achterkaden herkenbaar, waardoor de verschillende oorspronkelijke ontginningsblokken nog herkenbaar zijn. Dergelijke grote oppervlakten van opstreekende ontginningen komen in Noord-Holland niet veel voor.

In de tweede helft van de 20ste eeuw is het gebied door ruilverkaveling opnieuw ingericht. Hierbij is rekening gehouden met de aanwezige archeologische en historisch-geografische waarden.

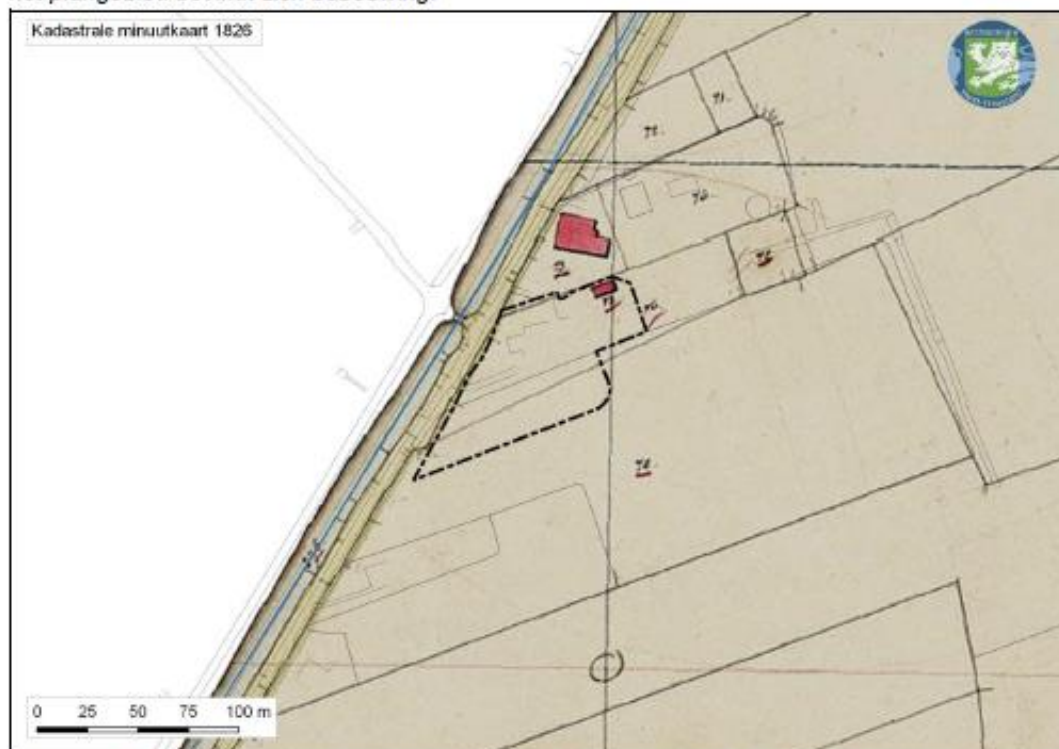
Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de kaart van Johannes Dou (ca. 1650) is op de locatie van het plangebied geen bebouwing zichtbaar (afb. 3). Aan de overzijde is wel de brug over de Langereis zichtbaar. De Oudeweg ten westen van de Langereis heet hier nog Dou Dijker Wegh. Op de kadastrale minuutkaart uit 1826 is in de noordoostelijke hoek een schuur zichtbaar (afb. 4). Volgens de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel is de schuur in het bezit van Dirk Groot, van beroep boer. Het perceel is in gebruik als bouwland.

Op basis van bovenstaande geldt een hoge archeologische verwachting voor bewoning vanaf de 15de eeuw. Daar waar op historisch kaartmateriaal daadwerkelijk bebouwing zichtbaar is geldt een hoge archeologische waarde (vrijstellingsgrens 100 m²; zie afb. 2)

¹ Beenakker 1988.

Afbeelding 3. Globale ligging plangebied (rode cirkel) op kaart van Dou (1651-1654). Ten noorden van het plangebied bevindt zich bebouwing.

Afbeelding 4. Ligging plangebied op kadastrale minuutplan uit 1826. De percelen ten noorden van het plangebied zijn zeker vanaf de Nieuwe tijd bewoond. Dit is vertaald in de beleidskaart.

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2) is op de locatie van het plangebied een lichte verhoging zichtbaar (afb. 5). Op het perceel ten noorden van onderhavig plangebied en ten zuiden van de Langereis zijn duidelijker verhogingen zichtbaar die corresponderen met de bebouwing zichtbaar op het historisch kaartmateriaal.

Afbeelding 5. Ligging plangebied op AHN2.

6. Effecten op archeologische en cultuurhistorische waarden

Het uitgangspunt van het gemeentelijk archeologiebeleid, dat is vastgesteld in openbare raadsvergadering van 16 september 2010, is dat de zorg voor en omgang met het bodemarchief een regulier en volwaardig bestanddeel wordt van de ruimtelijke inrichting van de gemeente Opmeer. Het is daarbij van wezenlijk belang om een beeld te hebben van de archeologische waarden die in de bodem van de gemeente al zijn aangetoond en welke nog te verwachten zijn. De beleidskaart archeologie is een weergave van de bekende archeologische en te verwachten archeologische waarden.

Ten behoeve van de verbeelding is de beleidskaart archeologie (vastgesteld in 2010) aangepast op basis van aanwezige en te verwachten archeologische waarden.

Wat betekent dit voor het plangebied?

Binnen het bestemmingsplan Langereis 22 te Hoogwoud geldt de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 3. Dit betekent dat er een vrijstellingsgrens voor bodemingrepen kleiner dan 500 m² is. Het betreft hier de gebieden met een hoge archeologische verwachting en archeologisch monumenten van waarde;

Bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt in eerste instantie een archeologische quickscan vervaardigd om nut en noodzaak van nader archeologisch onderzoek vast te stellen.

7. Voorgenomen ingrepen

In het voorontwerp bestemmingsplan zijn de volgende wijzigingen voorzien.

- Slopen bestaande bebouwing en bouwen nieuwe stolp
- Dempen sloot en graven nieuwe watergangen (ca. 500 m²)
- Wijzigen bestemming "wonen" in bestemming "agrarisch" voor een deel van het noordelijke perceel
- Wijzigen bestemming "agrarisch" maar bestemming "wonen" van het zuidelijke perceel.

De geplande graafwerkzaamheden ten aanzien van de nieuwbouw overschrijden de vrijstellingsgrens niet. Het graven van de nieuwe watergang bedraagt ca. 500 m². De langerektheid van de sloot zal naar verwachting geen onevenredige schade toebrengen aan de te verwachten archeologische waarden.

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt kan gesteld worden dat de voorgenomen wijzigingen geen onevenredige afbreuk doen aan het waardevolle cultuurlandschap. De nieuw te graven sloot heeft een zelfde oriëntatie en de 'omgrachting' van het nieuwe woonhuis is bij de historische bebouwing langs de Langereis op veel plaatsen aanwezig.

8. Conclusie & advies

Op basis van bovenstaande wordt geadviseerd de aangeleverde beleidskaart archeologie op te nemen om in de toekomst rekening te kunnen houden met de eventueel aanwezige archeologische waarden. De waarden kunnen worden veiliggesteld

Indien de (grondroerende) plannen ongewijzigd blijven, is nader archeologisch onderzoek in het kader van de Archeologische Monumentenzorg niet noodzakelijk.

Archeologie West-Friesland adviseert de voorgenomen ingrepen vrij te geven met betrekking tot het aspect archeologie.

De voorgenomen ingreep is vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Ten behoeve van het doen van waarnemingen dient wel in de omgevingsvergunning te worden opgenomen dat Archeologie West-Friesland toekomstige graafwerkzaamheden wil monitoren.

Voor het monitoren van de graafwerkzaamheden worden geen kosten in rekening gebracht en dit zal niet tot noemenswaardige vertragingen leiden. Vondstmateriaal dat bij het uitvoeren van het werk wordt aangetroffen is (conform de Erfgoedwet, § 5.4, artikel 5.10) eigendom van de Provincie Noord-Holland en zal door Archeologie West-Friesland worden aangeleverd aan het Provinciaal Depot van Bodemvondsten te Castricum.

Het is van belang dat Archeologie West-Friesland minstens een week van tevoren wordt geïnformeerd over de start van de werkzaamheden (Aad Weel: tel. 06-52824909). Graag ontvangen wij de contactgegevens van de veroorzaker, zodat contact kan worden onderhouden over de voortgang.

9. Bronnen

AHN2 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Beenakker, J., 1988. Van Rentersluze tot strijkmolen. De waterstaatsgeschiedenis en landschapontwikkeling van de Schager- Een Niedorperkoggen tot 1653. Repro Holland B.V., Alphen aan den Rijn.

Brederode H. van, 2017. Gemeente Opmeer. Voorontwerp- Bestemmingsplan "Langereis 22 te Hoogwoud"(verplaatsing woonhuis en vervanging door stolpwoning). (23 maart 2017) IMRO.9432.0432.BPLangereis22-V001.

Gemeente Opmeer, 2012. Beleidskaart Archeologie (vastgesteld door de gemeenteraad in 2012).

Heeringen, R.M. en Theunissen, E.M., 2001. Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Nederlandse Archeologische Rapporten 21. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Gemeente Opmeer, 2012. Beleidskaart Archeologie (vastgesteld door de gemeenteraad in 2012).

Mulder, J.R., J. van Berkum & F.G.M. van Pruissen, 1983. Ruilverkaveling De Gouw: bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid. *Stiboka-rapport 1597*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Westfries Archief